5.1. Офіційне з’ясування всіх обставин у справі як спеціальний принцип адміністративного судочинства

Поняття та значення принципу офіційного з’ясування всіх обставин у справі

Принцип офіційного з’ясування всіх обставин у справі є одним із спеціальних принципів адміністративного судочинства, який відображає публічно-правову природу адміністративного процесу та особливу роль суду у вирішенні спорів між особою і суб’єктом владних повноважень.

Нормативне закріплення цього принципу міститься у статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України.

«Суд вживає визначених законом заходів, необхідних для з’ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.» (ч. 4 ст. 9 КАС України)

Поняття принципу

Принцип офіційного з’ясування всіх обставин у справі означає обов’язок адміністративного суду активно сприяти встановленню фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення спору, не обмежуючись лише доводами та доказами, поданими сторонами.

Зміст цього принципу полягає у тому, що суд:

- забезпечує повне, всебічне та об’єктивне дослідження обставин справи;
- вживає заходів для витребування необхідних доказів;
- може діяти з власної ініціативи, якщо поданих сторонами матеріалів недостатньо;
- запобігає формальному розгляду справи та прийняттю рішення без належного з’ясування фактичних даних.

Причини існування принципу в адміністративному судочинстві

Особливість адміністративних справ полягає у тому, що однією зі сторін є суб’єкт владних повноважень, який:

- володіє владними ресурсами;
- має доступ до інформації та документів;
- перебуває у сильнішому процесуальному становищі порівняно з фізичною або юридичною особою.

У зв’язку з цим принцип офіційного з’ясування обставин виконує компенсаторну функцію – забезпечує реальну процесуальну рівність сторін та ефективний судовий захист прав особи.

Цей підхід узгоджується із завданням адміністративного судочинства.

«Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб’єктів владних повноважень.» (ч. 1 ст. 2 КАС України)

Значення принципу

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі має важливе практичне значення:

1. **Забезпечує повноту судового розгляду**

   Суд не обмежується пасивною роллю арбітра, а зобов'язаний перевірити всі факти, які можуть вплинути на законність і обґрунтованість рішення.

2. **Гарантує ефективний захист прав особи**

   Навіть якщо позивач не має можливості самостійно отримати необхідні докази, суд може витребувати їх у суб'єкта владних повноважень.

3. **Запобігає формалізму у правосудді**

   Суд не може відмовити у задоволенні позову лише через недостатність доказів, якщо такі докази можуть бути отримані за його ініціативою.

4. **Сприяє встановленню об'єктивної істини у справі**

   Рішення має ґрунтуватися на фактичних обставинах, встановлених у повному обсязі, а не лише на позиції сторін.

5. **Підвищує відповідальність суб'єктів владних повноважень**

   Орган влади повинен бути готовий обґрунтувати законність своїх рішень і надати всі необхідні матеріали на вимогу суду.

Нормативне закріплення принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі має комплексне нормативне закріплення у Кодексі адміністративного судочинства України. Його зміст розкривається не лише у спеціальній нормі, але й у ряді положень, що визначають завдання адміністративного судочинства, розподіл обов'язку доказування, повноваження суду щодо збирання доказів та правила їх оцінки.

1. Основна норма, що закріплює принцип

Ключове нормативне положення міститься у **статті 9 КАС України**.

«Суд вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.» (ч. 4 ст. 9 КАС України)

Це положення встановлює активну процесуальну роль суду та прямо надає йому право і обов'язок діяти з власної ініціативи для забезпечення повного дослідження обставин.

2. Зв'язок із завданням адміністративного судочинства

Принцип офіційності випливає із загальної мети адміністративного процесу, визначеної **статтею 2 КАС України**.

«Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб… від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.» (ч. 1 ст. 2 КАС України)

Повне з'ясування обставин є необхідною умовою досягнення справедливого та обґрунтованого рішення.

3. Особливості розподілу обов'язку доказування

Важливим елементом реалізації принципу є спеціальні правила доказування у спорах із суб'єктами владних повноважень.

«В адміністративних справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача.» (ч. 2 ст. 77 КАС України)

Таке правило:

- посилює процесуальний захист особи;
- узгоджується з принципом офіційного з'ясування обставин;
- забезпечує контроль за законністю діяльності органів влади.

4. Повноваження суду щодо збирання доказів

Активна роль суду проявляється у праві витребувати докази.

«Суд може витребувати докази за власною ініціативою.» (ч. 3 ст. 77 КАС України)

Крім того, відповідно до **статті 80 КАС України**:

«Якщо учасник справи не може самостійно отримати доказ, суд за його клопотанням або з власної ініціативи витребує такий доказ.»

Ці норми конкретизують механізм реалізації принципу офіційності.

5. Оцінка доказів судом

Завершальним елементом нормативного забезпечення є правило оцінки доказів.

«Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на їх всебічному, повному та об'єктивному дослідженні.» (ч. 1 ст. 90 КАС України)

Це положення безпосередньо пов'язує принцип офіційного з'ясування обставин із вимогою повного дослідження доказової бази.

Узагальнення

Таким чином, **принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі має системне нормативне закріплення** і реалізується через:

- обов'язок суду активно встановлювати обставини (ст. 9);
- орієнтацію на ефективний захист прав особи (ст. 2);
- спеціальний розподіл обов'язку доказування (ст. 77);
- право суду витребувати докази (ст. 77, 80);
- вимогу повного та об'єктивного дослідження доказів (ст. 90).

Таке комплексне регулювання забезпечує реальну, а не формальну дію принципу та визначає особливу роль суду в адміністративному процесі.

Зміст принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі

Зміст принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі розкривається через сукупність процесуальних повноважень і обов'язків суду, спрямованих на встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення адміністративного спору. Його реалізація означає, що адміністративний суд не обмежується пасивною роллю арбітра, а здійснює активні дії для забезпечення повного, всебічного та об'єктивного дослідження обставин справи.

Нормативною основою такого підходу є положення **статті 9 КАС України**.

«Суд вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі…» (ч. 4 ст. 9 КАС України)

Основні елементи змісту принципу:

1. Активна роль суду у встановленні обставин справи

Суд не обмежується лише оцінкою доказів, поданих сторонами, а зобов'язаний перевірити:

- фактичні підстави прийняття рішення суб'єктом владних повноважень;
- дотримання процедурних вимог;
- наявність і достатність доказів правомірності оскаржуваного рішення.

Такий підхід забезпечує реальний судовий контроль за діяльністю органів влади.

2. Ініціатива суду щодо збирання доказів

Одним із ключових проявів принципу є право суду самостійно витребувати докази.

«Суд може витребувати докази за власною ініціативою.» (ч. 3 ст. 77 КАС України)

Крім того:

«Суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи витребує докази…» (ст. 80 КАС України)

Це означає, що:

- суд може вимагати документи від органів влади;
- суд не пов'язаний пасивною позицією сторін;
- відсутність доказів у матеріалах справи не звільняє суд від обов'язку їх з'ясувати.

3. Перевірка правомірності дій суб'єкта владних повноважень

Особливість адміністративного процесу полягає у спеціальному розподілі обов'язку доказування.

«Обов'язок щодо доказування правомірності рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень покладається на відповідача.» (ч. 2 ст. 77 КАС України)

Суд повинен перевірити:

- чи діяв орган у межах повноважень;
- чи були наявні фактичні підстави для прийняття рішення;
- чи відповідає рішення принципам законності, обґрунтованості та пропорційності.

4. Забезпечення повного та об'єктивного дослідження доказів

Принцип офіційності безпосередньо пов'язаний із вимогами до оцінки доказів.

«Суд оцінює докази… на основі їх всебічного, повного та об'єктивного дослідження.» (ч. 1 ст. 90 КАС України)

Це означає, що суд:

- повинен дослідити всі наявні докази;
- не має права обмежуватися формальною оцінкою;
- зобов'язаний врахувати взаємозв'язок доказів між собою.

5. Запобігання формалізму у розгляді справи

Зміст принципу передбачає, що суд не може:

- відмовити у задоволенні позову лише через процесуальні недоліки, якщо обставини справи свідчать про можливе порушення прав;
- залишити позов без задоволення лише через недостатню доказову активність позивача;
- прийняти рішення без дослідження всіх істотних обставин.

Узагальнення змісту принципу

Отже, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі включає:

- активну процесуальну роль суду;
- можливість ініціювання збирання доказів;
- обов'язок перевірки правомірності рішень органів влади;
- повне, всебічне та об'єктивне дослідження доказів;
- спрямованість на встановлення фактичної істини та забезпечення ефективного судового захисту.

Такий зміст відображає особливу природу адміністративного судочинства як механізму контролю за діяльністю публічної влади та гарантії реального захисту прав особи.

Співвідношення принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі з принципами змагальності та диспозитивності

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі не існує ізольовано, а реалізується у взаємозв'язку з іншими процесуальними засадами адміністративного судочинства, насамперед із принципами змагальності та диспозитивності.

Особливістю адміністративного процесу є поєднання активної ролі суду з процесуальною активністю сторін, що зумовлено публічно-правовою природою спору.

1. Співвідношення з принципом змагальності

Принцип змагальності закріплений у статті 9 КАС України.

«Розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.» (ч. 1 ст. 9 КАС України)

Змагальність означає, що:

- сторони самостійно визначають свою правову позицію;
- подають докази та пояснення;
- обґрунтовують свої вимоги та заперечення;
- несуть ризик процесуальної пасивності.

Водночас, на відміну від цивільного процесу, адміністративний суд не обмежується виключно доказами сторін.

«Суд вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі…» (ч. 4 ст. 9 КАС України)

Отже, у адміністративному судочинстві:

- змагальність визначає активність сторін;
- принцип офіційності – активність суду;
- обидва принципи взаємно доповнюють один одного.

2. Співвідношення з принципом диспозитивності

Принцип диспозитивності закріплений у статті 11 КАС України.

«Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, в межах позовних вимог.» (ч. 1 ст. 11 КАС України)

Диспозитивність означає, що:

- особа самостійно вирішує, чи звертатися до суду;
- визначає предмет і підстави позову;
- може змінити позовні вимоги або відмовитися від позову;
- сторони розпоряджаються своїми процесуальними правами.

Проте принцип офіційного з'ясування обставин встановлює важливі межі диспозитивності:

- суд не може вийти за межі позовних вимог;
- але зобов'язаний повно дослідити обставини в межах заявленого спору;
- суд може витребувати докази незалежно від позиції сторін;
- суд перевіряє законність рішення суб'єкта владних повноважень навіть за недостатньої активності позивача.

3. Особливість поєднання принципів у адміністративному процесі

Поєднання змагальності, диспозитивності та офіційності формує особливу модель адміністративного судочинства:

- сторони визначають межі спору (диспозитивність);
- сторони доводять свої позиції (змагальність);
- суд забезпечує повне встановлення обставин (офіційність).

Таке поєднання зумовлене необхідністю:

- забезпечити ефективний судовий контроль за діяльністю публічної влади;
- компенсувати процесуальну нерівність між особою і суб'єктом владних повноважень;
- запобігти ухваленню формальних або необґрунтованих рішень.

4. Практичне значення співвідношення принципів

З урахуванням їх взаємодії:

- суд не може залишатися пасивним спостерігачем;
- водночас суд не підміняє сторони у формуванні їх правової позиції;
- ініціатива суду щодо доказів не означає вихід за межі позову;
- рішення має ґрунтуватися на повному дослідженні обставин, але в межах предмета спору.

Узагальнення

Таким чином, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі:

- доповнює принцип змагальності, забезпечуючи активну роль суду;
- обмежує формальний характер диспозитивності;
- формує спеціальну модель адміністративного процесу, спрямовану на реальний захист прав особи та ефективний контроль за законністю діяльності органів влади.

Реалізація принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі на стадіях адміністративного судочинства

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі реалізується на всіх стадіях адміністративного процесу. Активна роль суду проявляється не лише під час судового розгляду, але й на етапах відкриття провадження, підготовки справи та ухвалення рішення. Такий підхід забезпечує повне, всебічне та об'єктивне встановлення обставин, що мають значення для правильного вирішення спору.

Загальною нормативною основою реалізації принципу є положення частини четвертої статті 9 КАС України.

«Суд вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі…»

1. Стадія відкриття провадження у справі

На цій стадії суд здійснює попередню перевірку поданої позовної заяви та матеріалів.

Реалізація принципу офіційності проявляється у тому, що суд:

- перевіряє наявність підстав для відкриття провадження;
- з'ясовує, чи належить спір до адміністративної юрисдикції;
- оцінює, чи подано необхідні документи та докази;
- у разі потреби залишає позов без руху для усунення недоліків.

Такі дії спрямовані на забезпечення можливості повного розгляду справи по суті.

2. Підготовче провадження

На стадії підготовчого провадження принцип офіційного з'ясування обставин реалізується найбільш активно.

Суд:

- визначає обставини, які підлягають доказуванню;
- вирішує питання щодо витребування доказів;
- зобов'язує сторони подати необхідні документи;
- вирішує питання про виклик свідків;
- може призначити експертизу.

Право суду витребувати докази передбачене статтями 77 та 80 КАС України.

«Суд може витребувати докази за власною ініціативою.» (ч. 3 ст. 77 КАС України)

3. Стадія судового розгляду справи по суті

Під час судового розгляду принцип офіційності проявляється через безпосереднє дослідження доказів та з'ясування обставин.

Суд:

- заслуховує пояснення сторін;
- досліджує письмові та електронні докази;
- допитує свідків;
- досліджує висновки експертів;
- ставить уточнюючі запитання учасникам справи;
- за необхідності витребує додаткові матеріали.

Ці дії спрямовані на встановлення фактичних обставин, а також перевірку правомірності рішень суб'єкта владних повноважень.

4. Стадія ухвалення судового рішення

На завершальній стадії принцип офіційного з'ясування обставин реалізується через оцінку доказів та формування внутрішнього переконання суду.

«Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на їх всебічному, повному та об'єктивному дослідженні.» (ч. 1 ст. 90 КАС України)

Суд повинен:

- дати оцінку всім доказам у їх сукупності;

- встановити фактичні обставини справи;
- визначити, чи доведена правомірність рішення суб'єкта владних повноважень;
- обґрунтувати свої висновки у мотивувальній частині рішення.

5. Значення реалізації принципу на різних стадіях

Послідовна реалізація принципу офіційності на всіх стадіях процесу забезпечує:

- запобігання формальному розгляду справи;
- своєчасне виявлення та усунення недоліків доказової бази;
- процесуальну рівність сторін;
- прийняття законного та обґрунтованого судового рішення.

Таким чином, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі є процесуальним орієнтиром для діяльності суду на всіх етапах адміністративного судочинства та забезпечує ефективний судовий контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень.

Особливості реалізації принципу офіційного з'ясування всіх обставин у спорах із суб'єктами владних повноважень

Особливості реалізації принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі найбільш повно проявляються у спорах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Саме в таких справах адміністративне судочинство виконує функцію судового контролю за законністю діяльності публічної влади, що зумовлює підвищені вимоги до активності суду та спеціальний розподіл процесуальних обов'язків між сторонами.

1. Обов'язок суб'єкта владних повноважень доводити правомірність своїх рішень

Ключовою особливістю є спеціальний розподіл обов'язку доказування, встановлений статтею 77 КАС України.

«В адміністративних справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача.» (ч. 2 ст. 77 КАС України)

Це означає, що саме суб'єкт владних повноважень повинен:

- надати суду матеріали, на підставі яких було прийнято рішення;
- довести наявність фактичних і правових підстав для своїх дій;
- підтвердити дотримання процедури прийняття рішення.

Такий підхід забезпечує реальний контроль за законністю діяльності органів влади та відповідає публічно-правовій природі адміністративного спору.

2. Обмеження для суб'єкта владних повноважень щодо подання нових доказів

Особливе значення має правило, спрямоване на запобігання виправданню незаконних рішень після їх прийняття.

«Суб'єкт владних повноважень не може посилатися на докази, які не були покладені в основу оскаржуваного рішення, за винятком випадків, коли він доведе, що вжив усіх можливих заходів для їх отримання до прийняття такого рішення, але вони не були отримані з незалежних від нього причин.» (ч. 2 ст. 77 КАС України)

Це положення:

- забезпечує перевірку саме тих підстав, які існували на момент прийняття рішення;
- виключає можливість «дообґрунтування» рішення вже під час судового розгляду;
- підвищує відповідальність органів влади за якість управлінських рішень.

3. Активна роль суду у витребуванні доказів у суб'єкта владних повноважень

Принцип офіційного з'ясування обставин передбачає можливість суду витребувати необхідні матеріали, якщо вони не подані сторонами.

«Суд може витребувати докази за власною ініціативою.» (ч. 3 ст. 77 КАС України)

Крім того:

«Якщо учасник справи не може самостійно отримати доказ, суд за його клопотанням або з власної ініціативи витребує такий доказ.» (ст. 80 КАС України)

У спорах із суб'єктами владних повноважень це має особливе значення, оскільки:

- необхідні документи часто перебувають у розпорядженні органу влади;
- позивач може не мати доступу до службової інформації;
- суд забезпечує реальну можливість доказування.

4. Компенсаторна функція принципу офіційності

Зазначені процесуальні механізми спрямовані на усунення фактичної нерівності сторін у публічно-правовому спорі. Суб'єкт владних повноважень:

- володіє адміністративними ресурсами;
- має доступ до інформації;
- приймав оскаржуване рішення.

Відповідно, принцип офіційного з'ясування обставин:

- посилює процесуальні гарантії для позивача;
- забезпечує реальну, а не формальну змагальність;
- сприяє ефективному захисту прав особи.

5. Значення для оцінки законності рішень органів влади

Реалізація принципу офіційності у таких спорах забезпечує перевірку:

- чи діялося в межах повноважень;

- чи дотримано встановлену процедуру;
- чи були наявні фактичні підстави для рішення;
- чи є рішення обґрунтованим і пропорційним.

Встановлення цих обставин є необхідною умовою виконання завдання адміністративного судочинства.

«Завданням адміністративного судочинства є … ефективний захист прав … від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.» (ч. 1 ст. 2 КАС України)

Узагальнення

Отже, у спорах із суб'єктами владних повноважень принцип офіційного з'ясування всіх обставин реалізується через:

- покладення обов'язку доказування правомірності рішення на відповідача;
- обмеження можливості подання нових підстав для обґрунтування рішення;
- активну роль суду у витребуванні доказів;
- забезпечення процесуальної рівності сторін та ефективного судового контролю за діяльністю публічної влади.

Значення принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі для забезпечення ефективного судового захисту

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі є однією з ключових процесуальних гарантій ефективного судового захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин. Його значення полягає у забезпеченні реального, а не формального розгляду адміністративної справи та у створенні умов для прийняття законного і обґрунтованого судового рішення.

Необхідність застосування цього принципу випливає із завдання адміністративного судочинства.

«Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів … з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів … від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.» (ч. 1 ст. 2 КАС України)

1. Забезпечення реального доступу до правосуддя

У публічно-правових спорах позивач часто перебуває у слабшому становищі порівняно із суб'єктом владних повноважень, оскільки:

- не має доступу до службових документів;
- не володіє інформацією, на підставі якої було прийнято оскаржуване рішення;
- не має процесуальних ресурсів для самостійного збирання доказів.

Активна роль суду у витребуванні доказів та встановленні обставин дозволяє забезпечити фактичну можливість захисту прав особи.

2. Забезпечення процесуальної рівності сторін

Принцип офіційного з'ясування обставин виконує компенсаторну функцію, оскільки:

- урівноважує процесуальні можливості сторін;
- запобігає використанню суб'єктом владних повноважень інформаційної переваги;
- сприяє справедливому розгляду спору.

Це відповідає вимогам частини другої статті 77 КАС України, яка покладає на суб'єкта владних повноважень обов'язок доводити правомірність своїх рішень.

3. Гарантія законності та обґрунтованості судового рішення

Реалізація принципу офіційності забезпечує:

- повне встановлення фактичних обставин справи;
- перевірку всіх підстав прийняття рішення органом влади;
- дослідження доказів у їх сукупності.

«Суд оцінює докази … на основі їх всебічного, повного та об'єктивного дослідження.» (ч. 1 ст. 90 КАС України)

Це виключає можливість ухвалення формальних або необґрунтованих рішень.

4. Запобігання формалізму у судовій діяльності

Значення принципу полягає також у тому, що суд:

- не може відмовити у задоволенні позову лише через недостатню доказову активність позивача;
- зобов'язаний перевірити фактичні підстави рішення суб'єкта владних повноважень;
- повинен встановити істотні обставини навіть за відсутності відповідних клопотань сторін.

Це забезпечує орієнтацію адміністративного судочинства на матеріальну справедливість.

5. Посилення контролю за діяльністю публічної влади

Активне з'ясування обставин сприяє:

- перевірці законності рішень органів влади;
- підвищенню стандартів адміністративної діяльності;
- формуванню практики обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

Таким чином, принцип офіційності виконує не лише процесуальну, але й превентивну функцію.

Узагальнення

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі забезпечує:

- реальний доступ до правосуддя;
- процесуальну рівність сторін;
- повне та об'єктивне дослідження доказів;

- законність і обґрунтованість судових рішень;
- ефективний судовий контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень.

Його застосування є необхідною умовою досягнення основної мети адміністративного судочинства – ефективного захисту прав особи у відносинах із публічною владою.

Короткий підсумок

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі є однією з ключових засад адміністративного судочинства, що відображає його публічно-правову природу та спрямованість на ефективний судовий контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень. Його зміст полягає в обов'язку суду активно сприяти встановленню фактичних обставин справи, вживати заходів для витребування необхідних доказів та забезпечувати повне, всебічне й об'єктивне дослідження матеріалів.

Нормативну основу принципу становлять положення Кодексу адміністративного судочинства України, насамперед статті 9, а також пов'язані норми щодо завдання адміністративного судочинства, розподілу обов'язку доказування та оцінки доказів. Особливе значення принцип має у спорах із суб'єктами владних повноважень, де на відповідача покладається обов'язок доводити правомірність своїх рішень, дій чи бездіяльності.

Поєднання активної ролі суду з принципами змагальності та диспозитивності формує особливу модель адміністративного процесу, за якої сторони визначають межі спору і подають докази, а суд забезпечує повне встановлення обставин у цих межах. Судова практика Верховного Суду підтверджує обов'язок суду уникати формального підходу до розгляду справ та вживати заходів для з'ясування всіх істотних обставин.

Реалізація цього принципу забезпечує процесуальну рівність сторін, запобігає формалізму у правосудді, сприяє прийняттю законних і обґрунтованих рішень та є важливою гарантією ефективного захисту прав, свобод і інтересів особи у відносинах із публічною владою.